

Kütahya Mevlevîhânesi Postnişîni Mustafa Sâkîb Dede ve *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân* İsimli Eseri*

Betül Saylan**

Öz

Kütahya Mevlevîhânesi postnişînlerinden Mustafa Sâkîb Dede'nin (ö. 1148 h./1735 m.) kaleme aldığı ve Mevlevîlik târihi için önemli ve en kapsamlı kaynaklarından olan *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân* üç ciltten oluşmaktadır. Birinci cildi Mevlânâ Âilesi üyeleri olan çelebilere tahsis edilmiştir. İkinci ciltte Mevlevî dedeleri ve üçüncü ciltte de Mevlevî dervişlerinin hayat hikâyeleri ve Mevlevîliğe hizmetleri yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Mevlevîlik, Mustafa Sâkîb Dede, Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân*

Abstract

Mustafa Sâkîb Dede Shaikh of Kütahya Mevlevihane and His Work *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân*

Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân which is the most important and comprehensive source for Mawlawiyya history consist of three parts, written by Mustafa Sâkîb Dede (ö. 1148 h./1735 m.) who is one of the shaikh in Kütahya Mevlevihane. First part, for the members of Mawlana Family. Second part, for Mawlawi shaikhs and third part for Mawlawi dervishes.

Key Words: *Mawlawiyya, Mustafa Sâkîb Dede, Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân*

Atıf: Betül Saylan, "Kütahya Mevlevîhânesi Postnişîni Mustafa Sâkîb Dede (Ö. 1148 H./1735 M.) ve *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân* İsimli Eseri", KTÜİFD, c. 1, sy. 2, Güz/2014, s. 165 - 180.

---

* Makale yazarın doktora çalışmasından üretilmiştir.

** Dr, betulbaslisaylan@gmail.com

Giriş

Mevlevîlikle erken dönemlerde tanışıp, Mevlevîliğin en önemli merkezlerinden biri hâline gelen Kütahya Mevlevîhânesi postnişînlerinden Mustafa Sâkîb Dede'nin, Mevlevîliğin önemli isimlerini kaleme aldığı eseri *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân* Mevlevîlik tarihi açısından mühim bir yer tutmaktadır. Mustafa Sâkîb Dede'nin, hayatı müddetince birçok mevlevî ile görüşmüş, seyâhat etmiş ve rahle-i tadrîslerinde bulunmuş olması, ayrıca sıhriyet bağı ile Mevlânâ âilesine müntesib olması gibi hususlar eserin ehemmiyetini arttırmaktadır.

Bu makalede Mustafa Sâkîb Dede'nin hayatı hakkında bilgi vermek ve eseri *Sefîne*'yi tanıtarak, Sâkîb Dede ve eserinin mevlevîlik tarihindeki yeri ve önemine dikkat çekmek hedeflenmektedir.

A. MUSTAFA SÂKİB DEDE

1) Hayatı

XVII. yüzyılın ikinci yarısı ile XVIII. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan Mustafa Sâkîb Dede (ö. 1148 h./1735 m.) aslen İzmir'lidir, 1062 h./1652 m. senesinde dünyâya gelmiştir. Annesi Halîme Hâtun'dur. Babası el-Hâc İsmâîl Efendi'nin ise tüccar olup, Haçlı İstîlâsı öncesinde, Endülüs'den İzmir'e ilticâ etmiş, Muhyiddin İbn Arabî'nin mürîdânından bir şeyhin soyundan geldiği nakledilmektedir.¹

Mustafa Sâkîb Dede'nin doğumundan az evvel, annesi Halîme Hâtun rüyâsında yaşlı, mübârek birini görür ve bu zât Halîme Hâtun'a; "*Sana Hak Teâlâ, üç-beş günden bir oğul ihsân edecektir. Gözün aç, kadrini bil. O bizim ferzend-i dil-bendimiz olacaktır. Sana dahi dünyevî ve uhrevî fevâidi çoktur*" buyurur ve Mustafa Sâkîb Dede'nin doğumunu müjdeler.²

İzmir'de vâlidesinin yardımıyla ilk tahsîlini tamamlayan Mustafa Sâkîb Dede, İstanbul'a gelerek burada çeşitli dersler tahsil etmek ve okutmak maksadıyla Fâtih Medresesi'ne girmiştir. Başarılı bir talebe olan Mustafa Sâkîb Dede, medresedekilerden daha iyi bir hoca bulmak için Köprülü Fâzıl Mustafa Paşa'nın (ö. 1102 h./1691 m.) talebeleri ara-

1 Ahmed Hâlis Dede, *Tufeyl-i Menâkıbî'l-Kibâr-ı Mevlevî fî Menkabeti Hazret-i Şeyh Sâkîb el-Ma'nevî*, (Süleymâniye Kütüphanesi, Nâfiz Paşa böl., no: 1186), vr. 3/b, 4/a

2 Ahmed Hâlis Dede, *Tufeyl-i Menâkıb*, vr. 5/a

sına katılmıştır.³ Köprülü Fâzıl Mustafa Paşa'nın taht-ı terbiyesindeyken, Çehrin Seferi'ne (1088 h./1678 m.) iştirâk etmiş ve bu sefer esnâsında da Derviş el-Hâc Muhammed el-Mevlevî ile tanışarak Mevlevîliğe alâka duymaya başlamıştır.⁴ Sefer dönüşünde, Bursa'da Acem Ahmed Efendi'den Farsça dersleri almıştır.⁵

Bursa'daki tahsil süresini tamamlamasının ardından Uşak-Menteşe-Hamid-Isparta-Yalvaç-Konya güzergâhını kullanarak Konya'ya ulaşmıştır. Esâsen bu seyâhat esnâsında da hem karşılaştığı âlimlerden çeşitli ilimler tahsil etmiş hem de Konya'da vaaz ve sohbet halkaları oluşturmuştur.⁶

Konya'da nâmını duyduğu ve daha sonra mürşidi olacak II. Hacı Bostan Çelebi'nin (ö. 1117 h./1705 m.) hocası Elmalılı Halil Efendi'nin tedrîsinde bulunmak istemiştir. Fakat Elmalılı Halil Efendi'nin Konya halkının tutumundan rahatsız olarak Kösec Ahmed Dede'ye yönelmesiyle Mustafa Sâkib Dede de Kösec Ahmed Dede'nin mürîdânı arasına karışmıştır. Kösec Ahmed Dede'nin taht-ı terbiyesinde *Füsûs* okuduğu nakledilmektedir.⁷

Buradaki tahsîli sona erdikten sonra İstanbul'a giderek, Fâtih Câmiî'nde altı ay kadar vazîfe yapmış, fakat kendisinde beliren bir hastalık sebebiyle, tedâvi maksadıyla Bolu'ya gitmiştir.⁸

Bolu'dan tekrar İstanbul'a avdetinde ise, Mevlevîliğe intisâb etmiş ve Edirne'ye giderek Neşâtî Dede'nin (ö. 1085 h./1674 m.)⁹ talebesi olan Seyyid Muhammed Dede'nin¹⁰ yanında çile çıkararak "Dede" ünvanını almıştır. Galata Mevlevihânesi'ne gelerek Gavsî Dede'nin (ö. 1109 h./1691-92 m.) taht-ı terbiyesinde *Mesnevî* tâlim etmiştir. Daha sonra ise, Nesîb Dede (ö. 1126 h./1714 m.), Hasîb Dede (ö. 1132 h./1719 m.), Lebîb Dede (ö. 1126 h./1714 m.), Vehbî Dede (ö. 1112 h./1700 m.) ve Münecim Ah-

3 Ahmed Hâlis Dede, *Tufeyl-i Menâkıb*, vr. 7/a

4 Ahmed Hâlis Dede, *Tufeyl-i Menâkıb*, vr. 12/b

5 Ahmed Hâlis Dede, *Tufeyl-i Menâkıb*, vr. 14/a

6 Ahmed Hâlis Dede, *Tufeyl-i Menâkıb*, vr. 14/b

7 Ahmed Hâlis Dede, *Tufeyl-i Menâkıb*, vr. 16/b

8 Ahmed Hâlis Dede, *Tufeyl-i Menâkıb*, vr. 18/b

9 Neşâtî Dede için bkz. Mustafa Sâkib Dede, *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân*, (Matbaa-yı Vehbiyye, 1866), c. II, s. 96-99

10 Seyyid Muhammed Dede için bkz. Mustafa Sâkib Dede, *Sefîne*, c. II, s. 140-143

med Dede (ö. 1113 h./1701 m.) ile birlikte Mısır'a gitmişler ve üç ay kadar Siyâhî Dede'nin (ö. 1122 h./1710 m.) hizmetinde bulunmuşlardır.¹¹

Mısır seyâhati sonrasında tekrar Galata Mevlevîhânesi'ne gelen Mustafa Sâkıb Dede, zaman zaman Beşiktaş Mevlevîhânesi'nin mukâbelelerinde de bulunmuş. Buraya zamânın pâdişahı IV. Mehmed de ziyârette bulunmuş ve bu ziyâretler esnâsında Mustafa Sâkıb Dede ile de sohbetleri olmuştur. Ancak bu durum dedeler arasında kıskançlığa sebebiyet vermiş ve Mustafa Sâkıb Dede İstanbul'dan ayrılmak zorunda kalmış. Bu ayrılış vesilesiyle Balkanlar'ı dolaşan Mustafa Sâkıb Dede, Mevlevîlik tarihi ile ilgili çok mühim bir kaynak olan eseri *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân'* bu seyâhat esnâsında kaleme almaya başlamıştır.¹²

En son olarak Konya'ya yaptığı seyâhatte, 1102 h./1690 m. tarihinde, makam çelebisi II. Hacı Bostan Çelebi (ö. 1117 h./1705 m.) tarafından Kütahya Mevlevîhânesi postnişînlğine tâyin edilmiştir.

Mustafa Sâkıb Dede, postnişîn tâyin edilmesini;

*Âkıbet olduk müşârün bi'l-benân-ı şeyh ü şâb
Ney gibi pür-şûr-ı sûz oldu ser-i meydânımız*

beytiyle ifâdelendirmiş ve;

*Kâl edip tarihin ihvânu's-safâ
Dediler ey şeyh-i sâhib-hâl-i mâ (1102 h./1690 m.)*

beytini tarih düşürmüştür.¹³

Mustafa Sâkıb Dede, Kütahya'ya vâsıl olduğunda kendisini karşılayan, III. Muhammed Ârif Çelebi (ö. 1052 h./1642 m.) ahfâdından, Kâmile Hanım'ın kızı Hacı Fâtıma Hanım'dır (1122 h./1710 m.). Hacı Fâtıma Hanım'ın annesi Kâmile Hanım, evlenerek Kütahya'ya geldiğinde, mevlevîhâne metruk bir vaziyettedir. Kâmile Hanım'ın şahsî gayretleriyle yeniden faaliyete geçen Kütahya Mevlevîhânesi'nin fetret devri sonrası ilk postnişîni Mustafa Sâkıb Dede'dir.

Hacı Fâtıma Hanım'ın büyük muhabbet ve güvenine nâil olan Mus-

11 Ahmed Hâlis Dede, *Tufeyl-i Menâkıb*, vr. 20/a

12 Ahmed Hâlis Dede, *Tufeyl-i Menâkıb*, vr. 26/a

13 Ahmet Arı, *Sâkıb Mustafa Dede Hayâtı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvân'ının Tenkidli Metni*, (Basılmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1995), s. 5

tafa Sâkıb Dede, Hacı Fâtıma Hanım'ın evlât edindiği, Kütahya Mevlevihânesi sâbık postnişini Hüseyin Çelebi'nin kızı Havvâ Hanım ile Hacı Fâtıma Hanım tevassutuyla evlenir ve Çelebi âilesinin bir mensûbu olur.¹⁴ Bu evlilik, Timur istilâsı esnâsında Kütahya'dan ayrılmak zorunda kalan çelebiler sebebiyle, Kütahya'daki nesebi kesilen çelebiler âilesinin devâmı için ehemmiyet arz etmektedir.

Mustafa Sâkıb Dede'nin bu evlilikten Âişe, Muhammed Muhlis (ö. 1124 h./1712 m.), Halîme (1122 h./1710 m.), Ahmed Hâlis, Mahmûd Hâmid, Ali Şâkir ve Fâtıma (ö. 1123 h./1711 m.) isimlerinde yedi evlâdı dünyâyâ gelmiştir. Ahmed Hâlis Dede hâricindekiler Mustafa Sâkıb Dede'nin sağlığında vefât etmişlerdir. Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne*'de eşi Havvâ Hanım'ın ve evlâtlarının vefâtlarına düştüğü tarihleri de bir araya toplamıştır.¹⁵

Havvâ Hanım'ın 1123 h./1711 m.'de vefat etmesinin akabinde, Nesibe Hanım isminde başka bir hanımla evlenen Mustafa Sâkıb Dede'nin bu evlilikten de Hasan, Hüseyin, Abdürrahim ve Fâtıma isminde dört evlâdı dünyâyâ gelmiştir. Hasan dışındaki evlâtları Dede'nin sağlığında vefât etmiştir. Nesibe Hanım'ın ardından da Ümmühânî isminde bir hanımla evlenen Mustafa Sâkıb Dede'nin bu evliliğinden de Abdüsselâm, Râbia ve Selîme isimli üç evlâdı dünyâyâ gelmiştir. Abdüsselâm bebek iken, Râbia ve Selîme ise Dede'nin vefâtından bir müddet sonra vefât etmişlerdir.¹⁶

Mustafa Sâkıb Dede, 48 sene Kütahya Ergüniye Mevlevihânesi'ne hizmet ettikten sonra, 1148 h./1735 m. tarihinde vefât etmiş ve mevlvihâne bahçesine defnedilmiştir.¹⁷ Vefâtına Şeyh Gâlib;

Mâtemin gûş eyleyip Gâlib gürûh-ı âşıkân

Dediler târîh-i fevtin "hayy" hatm-i mevlevî (1148 h./1735 m.)

beytini tarih düşürmüştür.¹⁸

14 Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne*, c. I, s. 261; Ahmed Hâlis Dede, *Tufeyl-i Menâkıb*, vr. 45/b Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne*'de Kütahya'ya gelmeden evvel kendini "her cihetten zavallı ve kimsesiz" olarak tavsif etmektedir. Hacı Fâtıma Hanım sâyesinde âile, madî-mânevî servet sâhibi olmuş; Hacı Fâtıma Hanım'ın 23 sene hizmetinde bulunmuş olmaktan şeref duyduğunu belirtmiştir.

15 Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne*, c. I, s. 266

16 Ahmed Hâlis Dede, *Tufeyl-i Menâkıb*, vr. 104/b-105/a

17 Ahmed Hâlis Dede, *Tufeyl-i Menâkıb*, vr. 30/b

18 *Şeyh Gâlib Dîvânı*, (haz. Muhsin Kalkışım), (Ankara: Akçağ Yayınları, 1994), s. 148

2) Mevlevîliğe Hizmetleri

Mustafa Sâkîb Dede, II. Bostan Çelebi'den hilâfetnâme olarak Kütahya'ya gittiğinde, Kütahya Mevlevîhânesi yaklaşık bir asırlık suskunluğunu henüz bozmaktaydı. III. Muhammed Ârif Çelebi'nin kızı Kâmile Hanım'ın evlenerek Kütahya'ya gelmesiyle mevlevîhâne ihyâ edilmeye başlanmıştır. Kâmile Hanım'ın ecdâdının mîrâsına sâhip çıkarak mevlevîhânedeki tecdid ve tâmir faaliyetine başladığı; ayrıca halkı irşâd etmek; halka *Mesnevî*'yi, mevlevîliği ve mevlevîhâneyi tanıtmak için yüzünde bir peçe bulunarak *Mesnevî* sohbetleri yaptığı rivâyet edilmektedir.¹⁹

Kâmile Hanım'dan sonra mevlevîhâneye hizmet vazîfesini, Kâmile Hanım'ın kızı ve Mustafa Sâkîb Dede'nin kayınlıdesi mesâbesindeki Hacı Fâtîma Hanım ve kardeşi Hüseyin Çelebi devralmışlardır. Mustafa Sâkîb Dede, 1102 h./1690 m. tarihinde, II. Hacı Bostan Çelebi'den hilâfetnâme alıp postnişîn olarak Kütahya'ya gidene kadar mevlevîhânenin hizmetini Hacı Fâtîma Hanım ve Hüseyin Çelebi yerine getirmişlerdir.

Kütahya Ergüniye Mevlevîhânesi postnişîn listelerinde Hüseyin Çelebi postnişîn olarak zikredilmektedir. Ancak seyr ü sülûkünü nerede tamamladığı konusunda bir bilgiye rastlayamadık. Anneleri Kâmile Hanım'ın evlâtlarını mevlevî terbiyesi üzerine yetiştirdiğini; böylece II. Bostan Çelebi'nin emriyle mevlevîhâneye postnişîn tâyin edilen Mustafa Sâkîb Dede'den önce, Hüseyin Çelebi'nin ve kızkardeşi Hacı Fâtîma Hanım'ın Kütahya Ergüniye Mevlevîhânesi'nin hizmetinde bulduklarını söyleyebiliriz.²⁰ Büyük bir ihtimâlle Hüseyin Çelebi'nin vefâtından sonra II. Bostan Çelebi tarafından postnişîn tâyin edilen Mustafa Sâkîb Dede Kütahya'ya vâsil olduktan sonra, Kütahya Mevlevîhânesi tam mânâsıyla düzene girmiş ve Mustafa Sâkîb Dede'den sonra da evlâtları vâsitasıyla mevlevîhâne idâre edilmiş; dervîşân terbiye edilmiştir.

Mustafa Sâkîb Dede, zamân-ı meşîhatinde, birçok dervîşin yetişmesini sağlamıştır. Ayrıca postnişîn olarak vazîfe yaptığı Kütahya Mevlevîhânesi de birçok ismi yetiştirmiş bir müessesedir. Ali Nutkî (ö. 1219 h./1804 m.) ve Abdülbâki Nâsır (ö. 1236 h./1821 m.) dedelerin babası, Yenikapı Mevlevîhânesi postnişîni Seyyid Ebûbekir Dede (ö. 1189 h./1775 m.); Ga-

19 İhtifâlcî Mehmed Ziyâ, *Bursa'dan Konya'ya Seyâhat*, (Vatan Matbaası, İstanbul, 1328/1912), s. 241

20 Konya Mevlânâ Müzesi Arşivi (KMMA), dosya no: 51, belge no: 29; Mustafa Sâkîb Dede, *Sefîne*, c. I, s. 237

lata Mevlevihânesi postnişini Kudretullah Dede'nin (ö. 1288 h./1871 m.) babası Yenikapı Mevlevihânesi aşçıbaşı, *Mecmûatü't-Tevârîhi'l-Mevleviyye* müelifi Seyyid Sahîh Ahmed Dede (ö. 1228 h./1813 m.); hattat-şâir Pesendî Hacı Ali (ö. 1331 h./1913 m.) Kütahya Mevlevihânesi'nde yetişmiş mühim sîmâlardandır.

3) Eserleri

Mustafa Sâkib Dede'nin Mevlevîlik tarihi açısından büyük önem taşıyan *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân* isimli eserinden başka 5689 beyitlik hacimli bir dîvânı mevcuttur. Otuz yedi kasîde, iki müsemmen, beş müseddes, iki tahmis, yüz altmış beş gazel, bir müstezâd, yirmi iki tarih kıt'ası, kırk sekiz rubâî, altmış bir kıt'a, elli bir nazım, bir mülemma'dan müteşekkil olan *Dîvân*'ın, Ahmet Arı tarafından tenkitli neşri doktora tezi olarak çalışılmış²¹ ve yayınlanmıştır.²²

Dîvânındaki şiirlerinde genellikle nasîhat etmiş ve Mevlevîliği anlatmayı kendisine gâye edinmiştir. Şiir söylemek, Mustafa Sâkib Dede'de Mevlevîliği tâzim etmek için bir vâsıtaadır. Bilhassa dervişlik zamânında semâ'ın yasaklanmasına şâhit olması, mevlevî dervişlerinin yaşadığı perîşanlık ve üzüntüler Mustafa Sâkib Dede'yi derinden etkilemiş ve mensûbu bulunduğu Mevlevîliği anlatmak için şiirler kaleme almıştır. Ayrıca zaman zaman tasavvufî fikirlerini bildiren, zaman ve zamânedden şikâyet eden şiirler de söylemiştir.²³

B. SEFÎNE-İ NEFÎSE-İ MEVLEVİYÂN

Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân'ın Türkiye kütüphanelerinde birçok yazma nüshası mevcuttur. Gerek Konya Mevlânâ Dergâhı İhtisas Kütüphânesi'nde, gerekse Kütahya Gedik Ahmed Paşa Kütüphânesi'nde *Sefîne* nüshalarını bulmak mümkündür. Bunlar hâricinde, Topkapı Sarayı Kütüphânesi'nde 1195 ve 1196 numaralarda; Süleymâniye Kütüphânesi Hâlet Efendi Bölümü 65/1-2-3 ve 235 numaralarda da kayıtlı yazma nüshalar bulunmaktadır. Eser, 1283 h./1866 m. tarihinde Mısır'da Matbaa-yı

21 Ahmet Arı, *Sâkib Mustafa Dede Hayâtı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvân'ının Tenkidli Metni*.

22 Ahmet Arı, *Mevlevîlik'te Bir Hânedân Kurucusu: Sâkib Dede ve Dîvân'ı*, (Akçağ Yayınları, Ankara, 2003)

23 Arı, *Sâkib Mustafa Dede*, s. 13-21; Ahmet Arı, "Sâkib Dede", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, c. XXXVI, s. 4-5

Vehbiyye'de basılmıştır.

Eserin Tertîbi

Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım, *Menâkıbü'l-Ârifîn*'in bittiği yerden başlamak sûretiyle Mustafa Sâkîb Dede'nin kendi zamanına kadar olan Mevlânâ soyuna mensup çelebilerin hal tercümelerini ihtivâ eder. İkinci kısım, muhtelif mevlevîhânelerde şeyh olanlara; üçüncü kısım ise mevlevîler arasında tanınmış isimlere ayrılmıştır. Eser, *Menâkıbü'l-Ârifîn*'den sonra mevlevî tarihinin en mühim ve kapsamlı kaynaklarından sayılmaktadır.²⁴

Mustafa Sâkîb Dede, eserin başında uzun ve ağdalı bir hamd ü senâ ve salavât bölümünden sonra "*zeyl-i Menâkıbu'l-Ârifîn ve tekmile-i Sevâkıbu'l-Menâkıb olmak ümidiyle yâdigâr-ı ihvân-ı safâ ve dest-âviz-i hullân-ı vefâ ve mevsûm Sefîne-i Nefîse idüp...*"²⁵ ifâdesiyle eseri kaleme alma sebebini açıklar.

Eser, üç ciltten müteşekkil olmakla berâber tek cilt altında tab' edilmiştir. Birinci cilt, 268 sayfadan oluşmaktadır. Bu bölümde Hz. Mevlânâ soyuna mensup 59 çelebinin hal tercümeleleri bulunmaktadır. İlk olarak, Kütahya Mevlevîhânesi'nin ilk şeyhi olan Celâleddîn Ergün Çelebi'nin (ö. 775 h./1373 m.) babası İlyas Paşa (ö. 773 h./1373 m.) ve ağabeyi Hızır Paşa (ö. 773 h./1371 m.) ile Karahisar Mevlevîhânesi şeyhi Dîvânî Mehmed Çelebi'nin babası Abâ-pûş Bâlî Efendi'nin (ö. 890 h./1485 m.) hal tercümeleleri yer almaktadır. Daha sonra da Dîvânî Mehmed Çelebi (ö. 936 h./1530 m.) ve Celâleddîn Ergün Çelebi'nin (ö. 775 h./1373) hal tercümeleleri bulunmaktadır.²⁶

Mustafa Sâkîb Dede, makam çelebilerini, *Menâkıbü'l-Ârifîn* müellifi Ahmed Eflâkî'nin bırakmış bulunduğu noktadan devâm ettirdiğini beyân ediyorsa da, Hüsâmeddin Vâcîd Çelebi (ö. 742 h./1342 m.), Emir Âlim Çelebi (ö. 751 h./1350 m.) ve Emir Âdil Çelebi'nin (ö. 770 h./1368 m.) hal tercümelelerine ne *Menâkıbü'l-Ârifîn*'de ne de *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân*'da yer verilmiştir.

Karahisar Mevlevîhânesi, Konya'dan sonra mevlevîliğin en önemli

24 Sezâi Küçük, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, (İstanbul: Simurg Yayınları, 2003), s. 16-17

25 Mustafa Sâkîb Dede, *Sefîne*, c. I, s. 4

26 Mustafa Sâkîb Dede, *Sefîne*, c. I, s. 4-97

merkezlerindedir. Sultan Veled'in (ö. 712 h./1312 m.), kızı Mutahhara Hâtun'u Süleyman Şâh Germiyânî (ö. 699 h./1300 m. veyâ 788 h./1387 m.) ile evlendirmesinden sonra Konya ile Karahisar arasında münâsebetler daha da artmıştır. Karahisar Mevlevîhânesi şeyhi Dîvânî Mehmed Çelebi, anne tarafından Dîvâne Mehmed Çelebi b. Bâlî Çelebi b. Ahmed Paşa b. Muhammed Paşa b. Hızır Paşa b. Mutahhara Hâtun binti Sultan Veled b. Mevlânâ şeceresi ile Hz. Mevlânâ soyuna; baba tarafından da Germiyanoğlu Süleyman Şâh soyuna mensuptur.²⁷

Kütahya Mevlevîhânesi de Konya ve Karahisar'dan sonra Mevlevîliğin önemli merkezlerinden olmuştur. Bu mevlîhânenin ilk şeyhi olan Celâleddîn Ergün Çelebi de Süleyman Şah oğlu İlyâs Paşa şeceresi ile Hz. Mevlânâ âilesine mensuptur.²⁸

Birinci bölümün sonunda hanım çelebilere de yer verilmiş olması eserin önemli bir özelliğini oluşturmaktadır. Bu bölümde Destînâ Hanım (ö. 1040 h./1630 m.), Güneş Hân-ı Kübrâ, Kâmile Hanım ve Hacı Fâtıma Hanım'ın (ö. 1122 h./1710 m.) hal tercümelerine yer verilmiştir. Destînâ Hanım, Karahisar Mevlevîhânesi postnişini Şâh Mehmed Çelebi'nin (d. 944 h./1537 m. - ö. 1000 h./1591 m. ?) kızıdır.²⁹ Güneş Hân-ı Kübrâ ise yine Karahisar Mevlevîhânesi şeyhi Küçük Muhammed Çelebi'nin (ö. 1045 h./1635-36 m.) kızıdır.³⁰ Kâmile Hanım, Karahisar Mevlevîhânesi postnişini, daha sonra da makam çelebisi olarak vazîfe yapan III. Muhammed Ârif Çelebi'nin (ö. 1052 h./1642 m.) kızıdır. Kütahya Mevlevîhânesi uzun bir müddet metruk kaldıktan sonra, Kâmile Hanım'ın evlenmesinin akabinde Kütahya'ya yerleşmesiyle ve Kâmile Hanım sâyesinde eski haline kavuşabilmiştir. *Sefîne*'de zikredilen Hacı Fâtıma Hanım da Kâmile Hanım'ın evlâtlığıdır/kızıdır. Hacı Fâtıma Hanım, Mustafa Sâkıb Dede Kütahya'ya geldiği zamânda dergâhdan mes'ûldür ve Mustafa Sâkıb Dede'yi evlâtlığı olan, kardeşinin kızı Havvâ Hanım'la evlendirmiştir.³¹

Bütün bu irtibatlar göz önüne alındığında, Mustafa Sâkıb Dede'nin, Kütahya'da münâsebet hâlinde bulunduğu kimselerden yola çıkarak, geriye dönük bir fihrist hazırladığını söylemek mümkündür. Zîrâ, kayınvâli-

27 Küçük, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, s. 178

28 Küçük, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, s. 213

29 Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne*, c. I, s. 252-253

30 Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne*, c. I, s. 254-255

31 Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne*, c. I, s. 261

desi mesâbesindeki Hacı Fâtıma Hanım'ın annesi Kâmile Hanım, hem Karahisar Mevlevîhânesi postnişîni, daha sonra da makam çelebisi olan III. Muhammed Ârif Çelebi'nin (ö. 1053 h./1642 m.) kerîmesidir. Dolayısıyla Mustafa Sâkıb Dede, eserinde Kütahya çelebilerinden başka, hem Karahisar çelebilerine, hem de makam çelebilerine yer vermek durumunda kalmıştır. Eserin birinci cildinin, Kütahya ve Karahisar çelebilerinin cedleri olan Hızır ve İlyâs Paşalar'ın hal tercümeleriyle başlamasının sebebi bu olsa gerektir.

Eserin birinci cildinde, Kütahya ve Karahisar çelebileri ve makam çelebilerinin hâricinde iki müstakil bölüm daha bulunmaktadır. Bunlardan birinde, farklı memleketlerde mevlevîliğin intişârına hizmet eden, zâviyelerin tesis edilmesinde yardımcı olan, ya da çeşitli mevlevîhâne ve zâviyelerde postnişîn olarak vazîfe yapan çelebilerin hal tercümelerinin bulunduğu bölümdür. Diğer ise, Mustafa Sâkıb Dede tarafından "Devlet vazîfesinde bulunmuş çelebiyân" olarak isimlendirilmiştir. Bu bölümde ilk olarak, Sultan Veled'in kızı Mutahhare Hâtun ile evlenen; Kütahya ve Karahisar çelebilerinden cediti olan Hızır ve İlyâs Paşalar'ın babası Süleyman Şâh Germiyânî'ye yer verilir. Daha sonra da Süleyman Şâh Germiyânî'nin başka bir hanımdan olan oğlu, Germiyanoğulları'nın son hükümdârı Yâkub Çelebi hakkında mâlûmât bulunmaktadır. Bu iki ehemmiyetli ismin akabinde, İstanbul'un ilk kadısı olarak tanınan Hızır Bey hakkında mâlûmât verilir. Esâsen kaynaklarda Hızır Bey'in evlâd-ı Mevlânâ'dan olduğunu teyid eder bir bilgi bulunmasa da Mustafa Sâkıb Dede Hızır Bey'in Hz. Mevlânâ âilesine mensup olduğunu iddiâ etmektedir. Bu bölümde zikredilen şahıslar hakkında gerek *Sefîne*'de gerek diğer kaynaklarda net bilgiler de bulunmaması, bu şahısların evlâd-ı Mevlânâ'dan olma ihtimâlini azaltmaktadır. Bu bölümde zikredilen diğer şahıslar arasında Osmanlı devlet adamlarından Pîrî Mehmed Paşa (ö. 938 h./1532 m.) da bulunmaktadır.

Eserin ikinci cildinde ise, muhtelif mevlevîhânelerde şeyh olanlara âit hâl tercümeleri bulunmaktadır. Bu isimlerden örnekler vermek gerekirse; Sîneçâk Yûsuf Dede (ö. 952 h./1546 m.); mevlevîliğin tanınmış isimlerindedir. Edirne Mevlevîhânesi'nde meşîhat vazîfesinde bulunmuş, mevlevîliğin intişârında önemli rol oynamıştır.³² Rusûhî İsmâil Dede (ö. 1040 h./1631 m.); *Mesnevî*'ye yazdığı şerh dolayısıyla "Hz. Şârih" olarak

32 Küçük, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, s. 32

da anılmış ve 22 sene Galata Mevlevîhânesi meşihatinde bulunmuştur.³³ Gavsî Ahmed Dede (ö. 1107 h./1696 m.); Mustafa Sâkıb Dede'nin, "Dede" vasfını aldıktan sonra Galata Mevlevîhânesi'nde hizmetinde bulunduğu ve "Şeyh-i Ekrem" vasfıyla anılan bir zattır. Zamânın pâdişâhı IV. Mehmed'in (ö. 1104 h./1693 m.) iltifât ve muhabbetine mazhar olmuş, hattâ pâdişâh kendisine bir hat hediye etmiştir.³⁴ Mustafa Sâkıb Dede, eserinde Edirne Mevlevîhânesi'nde kendisini yetiştiren Seyyid Muhammed Dede ve Seyyid Muhammed Dede'nin şeyhi Neşâtî Dede'ye (ö. 1084 h./1674 m.) de yer vermiştir.³⁵ Ayrıca, Mısır Seyâhati'nde Mısır Mevlevîhânesi'nde hizmetinde bulunduğu Siyâhî Mustafa Dede'ye (ö. 1121 h./1710 m.) de yer vermiştir.³⁶ Mustafa Sâkıb Dede, eserinde öğrencilerine de yer vermiştir. Buna misâl olarak Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhlerinden Ali Nutkî Dede (ö. 1218 h./1804 m.) ve Abdülbâkî Nâsır Dede'nin (ö. 1236 h./1821 m.) babaları, Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi Ebûbekir Dede (ö. 1189 h./1775 m.) gösterilebilir.³⁷

Eserin üçüncü cildinde de mevlevîler arasında tanınmış isimler hakkında bilgiler bulunmaktadır. Bu bölümün başlangıcında da Mustafa Sâkıb Dede, eserine kaynaklık eden eserlerin müellifleri hakkında bilgi vererek bu bölüme giriş yapar. Eserine kaynaklık eden eserler arasında en eski olanı *Risâle-i Sipehsâlâr be-Menâkıb-ı Hüdâvendigâr*'dır. Bu sebeple Mustafa Sâkıb Dede, bu bölüme *Risâle-i Sipehsâlâr*'ın müellifi Mecdüddîn Sipehsâlâr³⁸ hakkında bilgi vermekle başlar. Mecdüddîn Sipehsâlâr hakkında; "...merd-i meydân-ı şecâat ve kerîmü't-tab' ve zarîfü'l-meşreb ve ma'den-i ahlâk-ı hamîde ve cem'-i fînûn-ı adîde olup..." ifâdesini kullanmış ve genç yaşlarında ulemânın bulunduğu meclislerde bulunarak ilimle yakından alâkalı olduğunu belirtmiştir.³⁹ Selçuklu ordusunda kumandan olan, "Sipehsâlâr" nâmıyla meşhur olmuş olan Ahmed b. Ferîdun (ö. 712 h./1312 m.), Mevlânâ'nın 40 yıl hizmetinde bulunmuş ve gördüklerini ve

33 Necdet Yılmaz, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf-Sûfî, Devlet ve Ulemâ (XVII. yüzyıl)*, (OSAV, İstanbul, 2001), s. 262

34 Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne*, c. II, s. 146

35 Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne*, c. II, s. 96-99

36 Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne*, c. II, s. 218-220

37 Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne*, c. II, s. 155-159

38 Mecdüddin Ferîdun b. Ahmed-i Sipehsâlâr ve eseri hakkında bilgi için bkz. Nuri Şimşekler, "Sipehsâlâr, Ferîdun", (*DÎA*), c. XXXVII, s. 260

39 Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne*, c. III, s. 3

öğrendiklerini *Risâle-i Sipehsâlâr Be-Menâkıb-ı Hüdâvendigâr* adlı eserde toplamıştır. Eserin dili Farsça olup 1901'de Cawnpore'de, 1947'de Tahran'da basılmıştır. 1912 yılında da Ahmed Avni Konuk tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Eser en son Tâhir Gâlip Seratlı tarafından sâdeleştirilerek neşredilmiştir.⁴⁰ *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân*'da, *Risâle* hakkında, Mevlevîlik hakkında önemli bir kaynak olduğu ifade edilmiştir.⁴¹

Bu bölümde alınan ikinci isim de Mevlevîlik tarihinin ikinci önemli kaynağı olan *Menâkıbu'l-Ârifîn* müellifi Ahmed Eflâkî'dir (ö.761 h./1360 m.). *Menâkıbu'l-Ârifîn* de melevîlik tarihi kaynakları arasında önemli bir yere sahiptir. Temel olarak *Risâle-i Sipehsâlâr*'ı alır, ancak *Risâle*'de göze çarpan düzensizlik *Menâkıb*'da çok fazla yoktur. Konular daha etraflı, uzun ve kronolojik olarak anlatılmaktadır.⁴² Mustafa Sâkıb Dede, eserinde Ahmed Eflâkî hakkında, sarf ve nahiv üzerinde çalışırken Bahâüddîn Veled ile karşılaşmasından sonra "*ulûm-ı ledünnî zümresine iltihâka karar verdiği*" ve Eflâkî mahlasını da "*felekiyât ilmiyle iştigâli netîcesinde*" edindiğini ifade etmiştir.⁴³

Eserin üçüncü bölümünden en son örneğimiz de *Menâkıbu'l-Ârifîn*'i gözden geçirip çeşitli sebeplerle özetleyen ve *Sevâkıbü'l-Menâkıb* adlı Farsça eseri meydana getiren⁴⁴, eserde Hazret-i Dervîş Abdülvehhâb Hemedânî nâmiyla anılan, Abdülvehhâb İbn-i Celâleddîn Muhammed Hemedânî'dir (ö. 954 h./1547 m.). Eserde Abdülvehhâb Hemedânî'nin "*Hemedân meşâyihından Şeyh Celâleddîn Nakşibendî Hazretleri*" olduğu ve kendilerinin Mısır-Kâhire seyahatinde, "*dahîl-i mecâlis-i âliye-i Hazret-i Çelebî Abdülcemîl oldukda bi'l-külliye rubûde-i aşk ve muhabbetleri olmağlan tarîkat-i aşkıyye-i siddîkiyye sülûküyle ber-hûrdâr-ı vusûl-ı ser-menzil-i ma'rifet ve velâyet olup ve kitâbhâne-i Çelebî-i mûmâ-ileyhde Menâkıbü'l-Ârifîn-i Hazret-i Şeyh Ahmed Eflâkî ile dîde-i cân ... olmağla nasb-ı ayn tetebbu' idüb*", Ahmed Eflâkî'nin eseriyle tanıştığı yukarıdaki

40 Ferîdun b. Ahmed, *Sipehsâlâr Risâlesi- Hz. Mevlânâ ve Yakınları*, (haz. Tahir Galip Seratlı, (İstanbul: Elest Yayınları, 2004), s. 7-8

41 Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne*, c. III, s. 3

42 Ahmed Eflâkî, *Menâkıbü'l-Ârifîn - Âriflerin Menkıbeleri*, çev. Tahsin Yazıcı, (İstanbul: Kabcacı Yayınevi, , 2006), s. 12

43 Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne*, c. III, s. 5

44 Ârif Nevşâhî, "Sevâkıbü'l-Menâkıb-ı Evliyâullâh: Mevlânâ ve Mevlevîlik Hakkında Unutulmuş Bir Kaynak", (çev. Necdet Tosun), *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, sy: 14, s. 701 (Ankara, 2005)

ifâdelerle anlatılmıştır.

Yukarıda verdiğimiz örnekler hâricinde eserin üçüncü bölümünde mevlvîlik tarihinin tanınmış, önemli 78 ismi hakkında diğer bölümlere nazaran daha kısa bilgiler bulunmaktadır. Esâsen üçüncü bölüm de diğer bölümlerden daha kısadır. (146 sayfa)

Eserin Üslûbu

XVII. yüzyılın sonu, XVIII. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış olan Mustafa Sâkıb Dede'nin *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân*'ı son derece ağır bir dile sâhiptir. Esâsen, yaşadığı dönem îtibâriyle, edebiyâtın zirvede olduğu göz önünde bulundurulursa bu ağır ve ağdalı üslûbu yadırgamamak gerekir.

Ancak eserde, dil olarak sâdece Osmanlı Türkçesi kullanılmamış, metin herhangi bir işârette bulunulmadan Arapça ve Farsça ifâdelerle devâm etmiştir. Bu durum, metnin anlaşılması kadar okunmasını da zorlaştırmıştır.

Uzun duâ cümleleri ve tâzim ifâdelerinin bol kullanılması, eserde aktarılan hâdiselerin akıcılığına ve kolaylıkla anlaşılabilmesine mâni olmaktadır.

Eserde sık sık Türkçe, Arapça ve Farsça şiirlere de yer verilmiştir. Bu şiirler arasında Hz. Mevlânâ'nın *Mesnevî* ve *Dîvân*'ında yer alan beyit ve rubâîler; Sultan Veled ve Ulu Ârif Çelebi'ye âid şiirler de bulunmaktadır. Bunların hâricinde, Mustafa Sâkıb Dede, kendi kaleme aldığı mısırâlara da yer vermiştir. Menâkıbını aktardığı çelebinin, mevcûtsa, kendi kaleme aldığı şiirlerini; vefâtlara düşülmüş tarihleri de eserine almıştır.

Çelebilerin tercüme-i hâlleri aktarılırken, çelebiyânın dervîşâna ettiği vaaz ve nasîhatlere de yer verilmiştir. Bu ifâdeler de, çelebilerin tasavvufî ve ilmî şahsiyetleri hakkında mühim ipuçlarını barındırmaktadır. Ancak, bu ifâdelerin, edebî bir üslûbla Arapça ve Farsça olarak aktarılması meselelerin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.

Ayrıca, Mustafa Sâkıb Dede, eseri kaleme alırken, tarihî kaynaklar kadar rivâyetlere de yer verdiğinden, eser muhtevâsı îtibâriyle eleştirilmiş ve sıkı bir incelemeye tâbi tutularak kullanılması gerektiği ifâde edilmiştir. Ancak, bu rivâyetler eseri zenginleştirmişlerdir. Bilhassa, çelebiler bahsindeki rivâyetlerin tarihî mâlumâtla büyük ölçüde mutâbık olduğunu söylemek mümkündür. Ancak belli bir tarîkin hânedânını, büyüklerini tâ-

zim etmek için, yine o tarîke mensup bir kimse tarafından kaleme alınması hasebiyle mübalağadan da hâlî değildir.

Eserin Mevlevîlik Tarihindeki Yeri ve Önemi

Risâle-i Sipehsâlâr, Menâkıbu'l-Ârifîn, Sevâkıbu'l-Menâkıb ve *Mecmûatü't-Tevârîh* ile birlikte *Sefîne*, mevlevîlik tarihi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Birbirinin tamamlayıcısı olan bu eserler beraber ele alınıp değerlendirildiğinde tam bir mevlevîlik tarihinden bahsetmek mümkün olacaktır. Nitekim Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne*'nin mukaddime kısmında eseri kaleme alış sebebini *Menâkıbu'l-Ârifîn*'i açıklamak ve *Sevâkıbu'l-Menâkıb*'i tamamlamak olarak îzah etmiştir.

Bahsi geçen, *Sevâkıbu'l-Menâkıb* ve *Menâkıbu'l-Ârifîn*, Mevlevîliğin ilk zamânları için mühim kaynaklardır. Bunlardan önce de, Hz. Mevlânâ'nın hizmetinde kırk yıl bulunmuş; Alâeddin Keykûbât'ın komutanlığını da yapmış Mevdüddin Feridun b. Ahmed-i Sipehsâlâr'ın kaleme aldığı; Hz. Mevlânâ'nın babası, evlâdı Sultan Veled ve halifeleri ve müridlerinden bahseden *Risâle-i Sipehsâlâr be-Menâkıb-ı Hüdâvendigâr* eseri bu hazînenin ilk halkası olmuştur.

Menâkıbu'l-Ârifîn ise Ahmed Eflâkî tarafından Farsça kaleme alınmıştır. Bu eserin kaynakları, *Risâle-i Feridun Sipehsâlâr*, Sultan Veled'in *İbtidânâme*, *Rebabnâme*, *İntihânâme* ve *Maârifî*; Bahâeddin Veled'in *Maârifî*; Şems-i Tebrîzî'nin *Makâlât*'ı ve Hz. Mevlânâ'nın *Fîhi mâ Fîh* ve *Mektûbât*'ıdır. Bir girişle on fasıldan ibâret olan eserin ilk dokuz bölümünde sırasıyla Mevlânâ'nın babası Sultânü'l-Ulemâ Bahâeddin Veled'in, Seyyid Burhâneddin Muhakkık Tirmizî'nin, Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin, Şems-i Tebrîzî'nin, Selâhaddin Zerkûb'un, Hüsâmeddin Çelebi'nin, Sultan Veled'in, Ulu Ârif Çelebi'nin ve Şemseddin Emîr Âbid Çelebi'nin hal tercümeleri bulunmaktadır. Onuncu bölüm ise, evlâd-ı Mevlânâ'nın çocukları ile tarîkat şecerelerine tahsis edilmiştir.⁴⁵

Abdülvehhâb Hemedânî'nin *Menâkıbu'l-Ârifîn*'i kısaltarak hazırladığı *Sevâkıbu'l-Menâkıb* isimli eseri ise, Kânûnî Sultan Süleyman'ın Konya ziyareti esnasında, Mesnevîhân Mahmûd Dede'den tercüme etmesini istemesi üzerine tercüme edilmiştir.⁴⁶

45 Ahmed Eflâkî, *Menâkıbu'l-Ârifîn - Âriflerin Menkîbeleri*, çev. Tahsin Yazıcı, (İstanbul: MEB Yayınları, 1989), c. I-II

46 Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne*, c. I, s. 145-146; Esrâr Dede, *Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye*,

Sefîne'den sonra kaleme alınan Sahîh Ahmed Dede'nin (ö. 1229 h./1813 m.) *Mecmûatü't-Tevârîhi'l-Mevleviyye*'si de *Sefîne*'yi tamamlar mâhiyettedir. *Mecmûatü't-Tevârîhi'l-Mevleviyye*, Hz. Peygamber zamânından başlamak sûretiyle hem İslâm tarihi, hem de Mevlevîlik tarihi açısından mühim bilgileri kronolojik olarak ve tarihlerini belirtmek sûretiyle vermektedir. Oysa *Sefîne*'de böyle bir tertipten bahsetmek mümkün değildir.

Sonuç

Kütahya Mevlevihânesi postnişini Mustafa Sâkıb Dede'nin eseri *Sefîne*, tarihî mâlumâta çok az yer vermesi, üslûbundaki ağırlık ve içerdiği tarihî malumâta yöneltilen eleştirilere rağmen, mevlevîlik tarihi açısından göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir eserdir. Zira, Mustafa Sâkıb Dede, eseri kaleme aldığı müddetçe Mevlevîlik târiki içerisinde bulunmuş ve postnişin olarak vazîfe yapmıştır. Ayrıca husûsî hayâtını göz önünde bulundurduğumuzda da Dede'nin Kütahya çelebilerinden Havvâ Hanım'la evlenmiş ve Kütahya'daki evlâd-ı Mevlânâ'nın bu evlilikten dünyaya gelmiş olduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla, Mustafa Sâkıb Dede'nin çelebiler hakkında en tafsilâtli mâlumatı verebilecek kişilerden biri olduğu muhakkaktır. Mevlevî büyüklerinin, mevlevîliğe hizmet edenlerin, bilhâssa Evlâd-ı Mevlânâ'nın bilinmesi için *Sefîne* dikkatli incelenmesi gereken bir kaynaktır.

KAYNAKÇA

Ahmed Hâlis Dede, *Tufeyl-i Menâkıbi'l-Kibâr-ı Mevlevî fî Menkabeti Hazret-i Şeyh Sâkıb el-Ma'nevî*, Süleymâniye Kütüphanesi, Nâfiz Paşa böl., no: 1186

Arı, Ahmet, *Sâkıb Mustafa Dede Hayâtı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvân'ının Tenkidli Metni*, Basılmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Konya, 1995).

Eflâkî, Ahmed, *Menâkıbu'l-Ârifîn - Âriflerin Menkîbeleri*, çev. Tahsin Yazıcı, (İstanbul: MEB Yayınları, 1989).

Esrar Dede, *Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye*, haz. İlhan Genç, (Ankara: AKMY, 2000).

---

haz. İlhan Genç, AKMY, s. 141-142; Sahîh Ahmed Dede, *Mecmûatü't-Tevârîhi'l-Mevleviyye - Mevlevîlerin Târîhi*, haz. Cem Zorlu, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2003), s. 263

Ferîdun b. Ahmed, *Sipehsâlâr Risâlesi- Hz. Mevlânâ ve Yakınları*, haz. Tahir Galip Seratlı, (İstanbul: Elest Yayınları, 2004).

İhtifâlcî Mehmed Ziyâ, *Bursa'dan Konya'ya Seyâhat*, (İstanbul: Vatan Matbaası, 1328/1912).

KMMA (Konya Mevlânâ Müzesi Arşivi), dosya no: 51, belge no: 29

Küçük, Sezâi, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, (İstanbul: Simurg Yayınları, 2003).

Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân*, c. I-III, (Matbaa-yı Vehbiyye, 1866).

Nevşâhî, Ârif, "Sevâkıbu'l-Menâkıb-ı Evliyâullâh: Mevlânâ ve Mevlevîlik Hakkında Unutulmuş Bir Kaynak", çev: Necdet Tosun, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, sy: 14, Ankara, 2005, s. 697-707

Sahîh Ahmed Dede, *Mecmûatü't-Tevârîhi'l-Mevleviyye - Mevlevîlerin Tarihi*, haz. Cem Zorlu, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2003).

Şeyh Gâlib Dîvânı, haz. Muhsin Kalkışım, (Ankara: Akçağ Yayınları, 1994).

Şimşekler, Nuri, "Sipehsâlâr, Ferîdun", *DİA*, c. XXXVII, s. 260.

Yılmaz, Necdet, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf-Sûfî, Devlet ve Ulemâ (XVII. yüzyıl)*, (İstanbul: OSAV, 2001).